

ISBN 978-82-7545-203-8

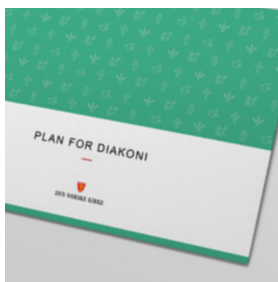
PLAN FOR DIAKONI

DEN NORSKE KIRKE

Visjonen for Den norske kirkes diakonale tjeneste

Guds kjærlighet til alle mennesker og alt det skapte, virkeliggjort gjennom liv og tjeneste.

1. Innledning

Diakoni er kirkens omsorgstjeneste. Den er evangeliet i handling og uttrykkes gjennom *nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket* og *kamp for rettferdighet*. Hovedmålet med Plan for diakoni er at den skal være retningsgivende for den diakonale refleksjonen og en hjelp til å utarbeide lokale planer. [Se s. 3-4](#)

2. Diakoniens teologiske grunnlag

Diakoniens forankring er troen på Den treenige Gud. Mennesket er skapt i Guds bilde til å være medmenneske. Å gjøre troen virksom i handling er å spørre på ny og på ny «hvem er min neste?». [Se s. 5-6](#)

3. Arbeidsformer, roller og metoder

Menighetens diakonale tiltak kan rette seg både mot kirkemedlemmer og mot lokalbefolkningen generelt. Sebedømme-handle er trukket frem som én mulig metode for diakonalt arbeid. [Se s. 7-9](#)

4. Lokalt planarbeid

Kapitlet er inndelt etter de fire temaene i diakonidefinisjonen og omhandler hvordan menigheter kan kartlegge, analysere iverksatte tiltak. Spørsmål under hvert tema skal hjelpe menighetene med bl.a. å tilpasse til lokale forhold og sørge for involvering. [Se s. 10-11](#)

4.1 Nestekjærlighet

Nestekjærlighet i praksis handler både om små, enkle handlinger og om store, krevende tiltak. Nestekjærlighet kan utøves praktisk blant annet ved å tilby rom for hvile og samtale, forkynne og løfte menneskeverdet og forebygge vold. [Se s. 12](#)

4.2 Inkluderende fellesskap

Mennesker er gjensidig avhengige av hverandre. Nestekjærlighet i praksis handler både om små, enkle handlinger og om store, krevende tiltak. [Se s. 13](#)

4.3 Vern om skaperverket

Det finnes mange muligheter for å øke livskvaliteten og samtidig minske klimafotavtrykket. Å være "Grønn menighet" er ett av mange tiltak. [Se s. 14](#)

4.4 Kamp for rettferdighet

Kirken er kalt til å utfordre urettferdighet og maktmisbruk. Kirken må stå på rettferdighetens og solidaritetens side sammen med dem som rammes av fattigdom og urett. [Se s. 15](#)

5. Ansvar, ledelse og frivillighet

Menighetsrådet har ansvar for planarbeidet, men kan delegere arbeidet til et utvalg eller en arbeidsgruppe. Forutsetninger for gjennomføring av en plan, er at den følges opp med et budsjett og en strategi. Alle ledd i kirken har ansvar. God organisering av frivillighet bidrar til mangfold, engasjement og flere ressurser. [Se s. 16-19](#)

INNLEDNING

Kirken er diakonal i sitt vesen og diakoni er en integrert del av kirkens identitet og oppdrag. Diakoni er et av kirkens kjennetegn og setter sitt preg på kirken i samfunnet, kirkens fellesskap og den enkeltes liv. Diakoni er helt avgjørende for at Den norske kirke skal realisere sin visjon «Mer himmel på jord». →

Visjonen for Den norske kirkes diakonale tjeneste

*Guds kjærlighet til alle mennesker
og alt det skapte, virkeliggjort
gjennom liv og tjeneste.*

Den norske kirke definerer diakoni slik:

Diakoni er kirkens omsorgstjeneste. Den er evangeliet i handling og uttrykkes gjennom nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet.

Hovedmålet med Plan for diakoni er at den skal være retningsgivende for den diakonale refleksjonen og en hjelp til å utarbeide lokale menighetsplaner. Det er nødvendig med en bearbeiding, konkretisering og tilpassing av de fire diakonale temaene i definisjonen ut fra lokale behov og forutsetninger. Det er også nødvendig å foreta en prioritering innenfor hvert tema. Jo flere som bidrar til å skape den lokale diakoniplanen, jo flere kan få et eierforhold til den. Særlig de som er målgruppe for tiltak og aktiviteter, bør involveres i planprosessen. Diakoni er imidlertid ikke bare tiltak og aktiviteter. Den utgjør også en *dimensjon*. I diakonale organisasjoner og institusjoner kan det gi seg uttrykk i verdigrunnlag, organisering og identitet. I menigheten kan denne dimensjonen uttrykkes gjennom gudstjenestefeiring, forkynelse, trosopplæring og barne- og ungdomsarbeid.

Plan for diakoni er primært rettet mot menighetenes diakonale virksomhet i lokalsamfunnet. Samtidig er det et ønske at planen er relevant for institusjoner og

organisasjoner og at gjensidig samarbeid kan styrkes. Diakoniplanen vektlegger en grunnlagstenkning om diakoni som etter hvert har vunnet frem i Den norske kirke. Den underslår likevel ikke de mange variasjoner og tradisjoner som til sammen utgjør en berikende helhet.

I det økumeniske arbeidet har diakonien en sentral plass. I dag fokuseres det mer på hva som kan gjøres sammen enn på hva som skiller teologisk. Internasjonalt kommer dette til uttrykk ved at Kirkens verdensråd og Det lutherske verdensforbund har styrket sitt diakonale samarbeid med andre kirker og trossamfunn blant annet i arbeid med klima og flyktninger. Den samme tendensen finner man i Norge.

2030-agendaen med Bærekraftsmålene representerer en felles agenda som kirkene deler med stater, kommuner, næringsliv og ulike aktører i sivilsamfunnet. Bærekraftsmålene er verdens felles mål for å bekjempe

fattigdom, verne om livet på jorda og skape fredelige og bærekraftige samfunn for alle. Mange av målene har tema som kirker har vært opptatt av og kjempet for i lang tid. Derfor er de et nyttig rammeverk både for å fortolke kirkens eget samfunnsengasjement, og for å utvikle og fordype samhandling med kommuner og andre aktører.

Siden dro Jesus omkring i hele Galilea; han underviste i synagogene deres, forkynte evangeliet om riket og helbredet all sykdom og plage hos folket.

Matteus 4, 23

Hvem av disse tre synes du nå viste seg som en neste for ham som ble overfalt av røvere?» Han svarte: «Den som viste barmhjertighet mot ham.» Da sa Jesus: «Gå du og gjør som han.»

Lukas 10, 36-37

For når hedninger som ikke har loven, av naturen gjør det den sier, er de sin egen lov, enda de ikke har loven. 15 De viser med dette at lovens krav står skrevet i hjertet deres. Om det vitner også samvittigheten deres, når tankene deres anklager eller forsvarer dem.

Romerne 2, 14

KAPITTEL 2

DIAKONIENS TEOLOGISKE GRUNNLAG

Gud velsignet dem og sa til dem: «Vær fruktbare og bli mange, fyll jorden og legg den under dere! Dere skal råde over fiskene i havet og over fuglene under himmelen og over alle dyr som det kryr av på jorden.»

1. Mosebok 1, 28

«Hva vil du jeg skal gjøre for deg?» Han svarte: «Herre, la meg få synet igjen!»

Lukas 18, 41

Slik kroppen er én selv om den har mange lemmer, og alle lemmene utgjør én kropp enda de er mange, slik er det også med Kristus.

1. Korinterbrev 12, 12

For jeg var sulten, og dere ga meg mat; jeg var tørst, og dere ga meg drikke; jeg var fremmed, og dere tok imot meg; jeg var naken, og dere kledde meg; jeg var syk, og dere så til meg; jeg var i fengsel, og dere besøkte meg.’ Da skal de rettferdige svare: ‘Herre, når så vi deg sulten og ga deg mat, eller tørst og ga deg drikke? Når så vi deg fremmed og tok imot deg, eller naken og kledde deg? Når så vi deg syk eller i fengsel og kom til deg?’ Og kongen skal svare dem: ‘Sannelig, jeg sier dere: Det dere gjorde mot én av disse mine minste søsken, har dere gjort mot meg.’

Matteus 25, 35-04

Diakonien teologiske forankring er den kristne troen på Den treenige Gud. Gud skapte og skaper, frelser og fornyer mennesket og hele skaperverket. Mennesket er skapt i Guds bilde til å være medmenneske. Alle mennesker er overgitt til hverandre, og er avhengige av hverandre og av jorden. Ingen lever av seg selv eller for seg selv. I kraft av skapelsen er alle menneskers oppdrag å forvalte skaperverket og leve i nestekjærighet med hverandre. →

DIAKONIENS TEOLOGISKE GRUNNLAG

All diakonal omsorg bygger på gjensidighet, likeverd og respekt for den andre.

Kirken er gitt et særskilt oppdrag å tjene mennesker og hele skaperverket. Bekjennelsen til Den treenige Gud og troen på at Gud ble menneske i Jesus Kristus er fundamentet for kirkens diakoni. Fordi Gud i Jesus ble menneske, levde et liv som viste menneskene hvem Gud er og overvant døden og dødskreftene, frigjøres vi til et nytt liv i nestekjærlighetens tjeneste. Jesus levde og virket i folks hverdag. Der helbredet han syke, stod opp for mennesker i utsatte livssituasjoner, refset de som hadde makt og viste omsorg (Matteus 4,23).

Den hellige ånd skaper og styrker troen og myndiggjør mennesker til innsats. Den hellige ånd gir kirken og enkeltmennesker kraft og mot til å handle på Guds kall til tjeneste i verden. Dåpen gir del i Kristus, og den dømte blir del av den verdensvide kirke og det kristne fellesskapet. I nattverden fornyes dåpens fellesskap med Kristus, mennesker gis tilgivelse, fornyelse og håp for fremtiden og sendes ut i hverdagen til tjeneste for skaperverket og alle mennesker. Denne sendelsen gjør kirken til en tjenende eller diakonal kirke, og er en dimensjon ved Den norske kirkes selvforståelse. Oppdraget må gjennomsyre hele kirkens liv og tjeneste, og komme til uttrykk i holdning og handling, ord og bønn.

Å gjøre troen virksom i handling, betyr å spørre på ny og på ny: Hvem er min neste? (Lukas 10,25-37) Det er å stille seg til disposisjon, både som fellesskap og enkeltperson, og spørre: «Hva vil du jeg skal gjøre for deg?» (Lukas 18,41). Det er å dele fellesskap og ressurser med marginaliserte, syke, sultne, tørste og isolerte (Matteus 25,35ff). Oppdraget til å gjøre det gode er nedlagt i alle mennesker (Romerne 2,14). Kristus kaller til felles tjeneste med alle mennesker, til det beste for mennesker og jorden.

Nestekjærlighet leves i møte med andre mennesker. Det er perioder i livet hvor man har evne og mulighet til å gi, andre ganger trenger man selv å få. En del av diakonien er å bære byrdene for hverandre. Livsbetingelsene er ulike. Noen har det vanskeligere enn andre, og mulighetene for endring er forskjellige. All diakonal omsorg bygger på gjensidighet, likeverd og respekt for den andre.

Inkluderende fellesskap er et viktig uttrykk for kirkens medmenneskelige omsorg. Kirken er en kropp med mange ulike lemmer (1. Korinterbrev 12). I dette fellesskapet møtes et stort mangfold av mennesker. I et

inkluderende fellesskap skal den enkelte både se og bli sett. Der gis gjensidig trøst og hjelp, der frigjøres nye krefter og nytt håp.

Gud vil at mennesket skal ta vare på jorda. Menneskelig aktivitet og ressursbruk truer nå planter og dyr, livet i havet og mennesket selv. Når det står i 1. Mosebok: «fyll jorden og legg den under dere», betyr det at mennesket skal bruke jordens ressurser, men ikke drive overforbruk. Kirken forstår mennesket som avhengig av alle dets relasjoner; til Gud, til medmennesket, til seg selv og til resten av skaperverket. Engasjement for klima og miljø er en følge av en slik forståelse. Innsikt i samiske tradisjoner kan være en hjelp til å forstå dette.

Kampen for rettferdighet innebærer et aktivt engasjement for medmennesker. Det er derfor nødvendig å ha klart for seg årsakene til nød og lidelse. En del av diakoniens oppdrag er å bidra til å endre samfunnsmessige strukturer som fratår mennesker livsmuligheter. Å vise solidaritet er å ta opp kampen for rettferdighet og fred.

KAPITTEL 3

ARBEIDS- FORMER, ROLLER OG METODER

Kirken er en del av samfunnet lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Det er nødvendig å ha klart for seg diakoniens egenart, muligheter og begrensninger. Innsatsen kan være rettet mot omsorg og fellesskap eller forandring og problemløsning. Et overordnet perspektiv er at kirkens diakoni står sammen med alle mennesker av god vilje i arbeidet for en bedre verden. →

ARBEIDSFORMER & ROLLER

Diakoni i hverdagen

Generelt gir diakonien seg utslag i en allmenn diakoni som kommer til uttrykk i mange situasjoner i hverdags- og menighetslivet. Gjennom livet vil alle komme i situasjoner hvor de trenger andre. Den enkelte og fellesskapet utfordres til handling når medmennesker møter små og store kriser.

Diakoni i menigheten

Menighetene har særlige muligheter i lokalmiljøet ved de bånd som er knyttet mellom kirke og folk. Kirken er på en særlig måte kalt til å møte menneskers åndelige behov. Gjennom kirkelige handlinger kommer kirkens ansatte i nærkontakt med flertallet i befolkningen. Diakoni er en dimensjon i alt som skjer i en menighet. Samtidig organiseres diakoni i egne tiltak og aktiviteter.

Gjennom dåp, konfirmasjon, vigsel og gravferd kommer kirken i berøring med livssituasjoner som utfordrer til diakonalt nærvær og engasjement. Det skjer også i gudstjenesten, i kulturelle aktiviteter, trosopplæring og barne- og ungdomsarbeidet. Menighetens diakonale tiltak kan rette seg både mot kirkemedlemmer og mot lokalbefolkningen generelt. De kan være komplementære til eller utfylle offentlige tjenester.

Samarbeid med ulike aktører

Kirken samarbeider med andre aktører på ulike måter. Den enkleste formen er å utveksle informasjon og å rådføre seg med hverandre. Videre kan man samordne tiltak, bygge nettverk eller drive tiltak sammen. Begrepet «samskaping» brukes om en arbeidsform basert på likeverdig samarbeid mellom offentlig sektor, fagmiljøer, frivillig sektor og innbyggere. For den lokale kirke kan samskaping som arbeidsform være et supplement til eksisterende samarbeid med kommunen, og på denne måten vitalisere samarbeidsforholdet til kommunen. Fellesrådet kan ved sitt samarbeidsforhold til kommunen bidra til at kirke og kommune møtes på arenaer der samskaping og sosial innovasjon kan utvikles.

Påvirkningsarbeid

Med bakgrunn i den innsikt og den erfaring som møtet med ulike menneskers livssituasjon gir, har kirken et ansvar for å være pådriver overfor myndigheter og beslutningstakere. I situasjoner hvor menneskeverdet står på spill eller når personer eller grupper har behov for å formidle sine erfaringer, kan kirken være pådriver gjennom involvering, dialog og ytringer i det offentlige rom.

Spesialisert og internasjonal diakoni

Den *spesialiserte diakonien* finner sted i de mange diakoniinstitusjoner og diakoniorganisasjoner som nasjonalt og internasjonalt driver sin virksomhet på vegne av kirken. De er gjerne organisert utenom kirken som organisasjon, og handler ofte på oppdrag fra det offentlige. Oppdragene løses noen ganger i nært samarbeid med menigheter.

Mange av de diakonale utfordringene er internasjonale. Kirkens Nødhjelp ivaretar humanitære katastrofer, langsiktig forbedring av levekår og solidaritetsarbeid på oppdrag fra Den norske kirke. Gjennom bl.a. Fasteaksjonen deltar menighetene i dette arbeidet. Både på lokalt menighetsnivå og på nasjonalt plan støtter kirken også misjonsorganisasjoner og andre diakonale organisasjoners bistand- og solidaritetsarbeid. Kirkens arbeid med menneskerettigheter, klima og bærekraftsmålene skjer i samarbeid med globale økumeniske organisasjoner og er en del av den internasjonale diakonien.

Metoder

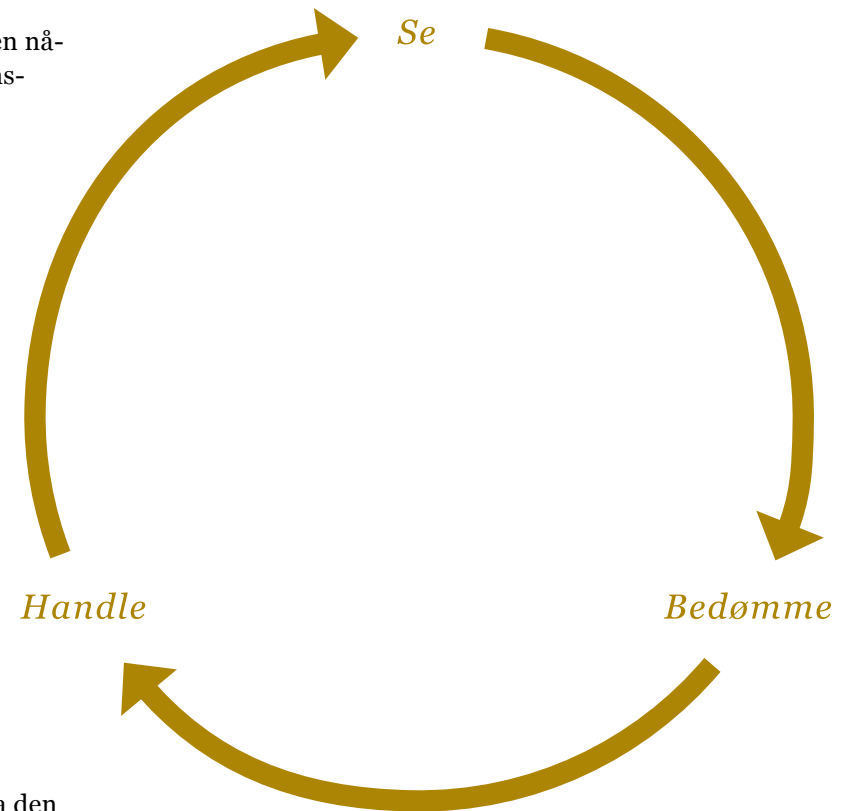
Metode er en planmessig fremgangsmåte for å løse en utfordring. I utformingen av en plan er prosessen like viktig som sluttproduktet. Det finnes mange gode metoder i både norsk og internasjonal kontekst, og i arbeidet med lokal plan står man fritt i valg av fremgangsmåte. Med inspirasjon fra blant annet Kirkenes Verdensråd og Det lutherske Verdensforbund, er flere diakonale metoder blitt tilgjengelige for norske menigheter. Her presenteres én av dem:

Se-bedømme-handle er en tre trinns diakonal arbeidsmetode med røtter i Latin-Amerika. I metoden er det sentralt å fremme medvirkning, myndiggjøring og mulighet for konkret handling. Målet er å bygge et samfunn som er rettferdig og godt for alle. Man utfordres til å være bevisst på rådende maktforhold, til å utfordre strukturer som fremmer urett og til å gi rom for de stemmene som vanligvis ikke blir hørt. Mennesker som er personlig berørt av utfordringene, er sentrale aktører i prosessen med å definere problemer og løsningsstrategier.

Å *se* betyr å gjøre en grundig analyse av den nåværende situasjonen ved hjelp av samfunnsvitenskapelig metode og andre disipliner. Det å få frem ulike erfaringer og perspektiver er viktig. Hvordan oppfattes situasjonen for mennesker i utsatte livssituasjoner? Hvilke erfaringer har man fra egen diakonal praksis og fra andre som engasjerer seg for endring og utvikling?

Å *bedømme* sammen innebærer i denne metoden å vurdere det man kom frem til i forrige trinn ut fra et teologisk perspektiv. Hvordan utfordrer menneskers eller skaperverkets utsatthet oss i lys av Bibelens budskap? På hvilken måte utfordres kirken til handling? Dette arbeidet kan hjelpe kirken til bruke sin profetiske stemme og påpeke urett.

Å *handle* gjøres ved å benytte innsikten fra den foregående kartleggingen og bedømmingen til å utforme konkrete tiltak og aktiviteter. De kan være rettet mot hele lokalsamfunn, grupper eller enkeltmennesker. Medvirkning i planlegging så vel som i handling er en viktig verdi i arbeidet.

Metoden er sirkulær. Det betyr at handlingene gir grunnlag for igjen å se, bedømme og handle, revidere måten man handler på og ta vare på det som er godt.

KAPITTEL 4

DIAKONALE UTFORDRINGER I PRAKSIS – LOKALT PLANARBEID

Med utgangspunkt i de fire temaene i diakoni-definisjonen, kan dagens situasjon kartlegges, analyseres og endres gjennom konkret handling. Kapitlet er derfor bygget opp omkring temaene *nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet*. Diakonale utfordringer kan berøre flere av temaene samtidig. →

STRATEGISKE SPØRSMÅL

Hvordan berører samfunnsutfordringene oss som kirke og på hvilken måte utfordrer det oss til handling og engasjement? Lokale planer må ta utgangspunkt i de kontekstuelle forholdene. I arbeidet kan man ha nytte av noen av disse spørsmålene:

Refleksjon rundt disse spørsmålene i menighetsråd, diakoniutvalg og staver, sammen med de som er berørt, kan gi hjelp til å prioritere det viktigste. Det er også avgjørende at mennesker som er særlig berørt av utfordringene er involvert i hele prosessen. Da kan man utvikle et arbeid i takt med menighetens eller institusjonens behov og ressurser.

Hvor er ressursene?

- Hvem har engasjement for hva?
- Hvem har hvilke evner, ferdigheter, erfaringer og perspektiv?
- Hvordan kan flere inkluderes?
- Hvilke relasjoner, nettverk og grupper i lokalsamfunnet kan det spilles på?
- Hvilke materielle og økonomiske ressurser finnes?

Hvor er utfordringene?

- Hvem er i spesielt utsatte livssituasjoner?
- Hvem er utestengt fra fellesskap?
- Hvordan kan kirken bidra til at mennesker og lokalsamfunn opptrer bærekraftig?
- Hvilke globale utfordringer kan man gjøre noe med lokalt?
- Hvordan prioriterer vi?
- Hvordan kan vi involvere bredt til en samtale om disse utfordringene?

NESTEKJÆRLIGHET

Kirken vil inspirere til et liv i nestekjærighet. Mennesker er gjensidig avhengige av hverandre. Nestekjærighet i praksis handler både om små, enkle handlinger og om store, krevende tiltak.

Alle mennesker trenger å bli møtt med nestekjærighet, både i glede og i sorg. I krisesituasjoner og vanskelige perioder er dette behovet ekstra stort. Her har enkeltmennesker, menighetsfelleskap og institusjoner et ansvar. Noen utfordringer krever spesialkompetanse og spesiell organisering i tillegg til det som kan ytes på det mellommenneskelige plan. Det er ikke alltid mulig å endre vanskelige livssituasjoner. Av og til er diakoniens oppgave å være til stede, hjelpe et menneske til å leve med sin smerte, tåle den andres lidelse og gå et stykke vei sammen.

Kommunene står overfor komplekse utfordringer uten nødvendigvis å ha ressurser som står i forhold til disse. Lokale organisasjoner og næringsliv inviteres til sosial innovasjon ved å bidra til løsninger gjennom fornyet sosial praksis. For kommunene anses frivillighet som en viktig ressurs. Her kan menigheter og institusjoner være viktige medspillere lokalt, i samhandling med kommunen. Barn og unge blir ekstra utsatt når omsorgspersoner har problemer. Samlivsbrudd, inntektstap, sykdom og død er noen eksempler på livssituasjoner som utfordrer oss til handling. Når mennesker dør hjemme i stedet for på institusjon, kan de lokale behovene for kvalifisert sjelesorgsarbeid ved livets slutt bli større.

Selv om mennesker er skapt til nestekjærighet, leves det ikke alltid ut. Ved å sette navn på det som hindrer i å gjøre praktisk nestekjærighet, for eksempel usikkerhet, frykt, egoisme, likegyldighet og forakt, kan man lettere gjøre noe med det.

I den lokale planen kan man ha fokus på forkynnelsen, slik at nestekjærighet jevnlig er tema i prekenen og i andakter for alle aldersgrupper. I menighetens plan for trosopplæring kan man ha konkrete mål når det gjelder både kunnskap og handling innenfor dette feltet.

Mange mennesker har behov for stillhet, hvile og langsomhet. Kirken kan legge til rette for retreat, stille rom, åpne kirker, pilegrimsvandring med mer. Artikler og reportasjer i menighetsblad, lokalavis og på nett kan knyttes til nestekjærighet.

Spørsmål til refleksjon:

- Hvordan kan vårt arbeid preges av nestekjærighet?
- Hvem er vår neste i vårt lokalmiljø?
- Hvordan kan vi se alle i vårt lokalmiljø?
- På hvilken måte kan vi oppmuntre hverandre til å vise nestekjærighet?
- Hvordan kan holdninger påvirkes?

Sjelesorg står sentralt i kirkens diakoni. Mange mennesker ønsker en mulighet til samtale om eksistensielle spørsmål. Det er derfor viktig at kirken fortsetter å bygge ut samtaletilbud og møteplasser lokalt. I samarbeid med ulike aktører møter kirken pårørende og etterlatte. For å sikre tilstrekkelige ressurser og god beredskap, må det foreligge lokale planer til bruk ved kriser, ulykker og katastrofer. Slike planer skal samordnes med bispedømmets planer og ressurser.

Etiske problemstillinger rundt abort og bioteknologi utfordrer kirken. Kirken må holde frem menneskeverdet i samtaler om bioteknologi og funksjonsnedsettelse, legge til rette for mangfoldige fellesskap og problematisere en rangering av hva som er et verdig liv. Samtidig er det viktig at kirken møter mennesker i sårbare situasjoner med både medmenneskelighet, klokskap og profesjonalitet. Et godt samarbeid med helsevesenet er avgjørende.

Vold rammer flere enn man tror. Både seksuell vold, annen fysisk vold og psykologisk vold setter dype spor i menneskers liv og rammer familier og lokalsamfunn hardt. Kirken har sammen med ulike aktører ansvar for å forebygge, avdekke og bekjempe vold og overgrep. Det er utviklet veiledningshefter til bruk ved mistanke om eller anklage mot frivillige og ansatte om overgrep. Kirken kan bidra i lokalsamfunnet ved å formidle kunnskap og forståelse om dette. Menigheten kan bidra til at både barn og voksne vet hvem de skal kontakte når de trenger hjelp. Det er utviklet kurs og materiell til bruk i kompetanseheving på dette feltet.

INKLUDERENDE FELLESSKAP

Et grunnleggende aspekt i kristen tro er at mennesket er skapt til fellesskap. Å styrke båndene mellom mennesker og knytte nye bånd der forhold er gått i stykker, er en diakonal utfordring.

Gode fellesskap gir mulighet til både å yte og ta imot. Gode fellesskap inkluderer og har plass til mangfoldet av mennesker og livserfaringer.

Tradisjonelle relasjonsmønstre og fellesskapsformer er i endring i alle aldersgrupper. Økt migrasjon kan føre til kulturelle endringer lokalt. Ensomhet og mangel på tilhørighet rammer mange. Samtidig etableres det nye fellesskapsformer, blant annet gjennom digitale medier.

Lokale tiltak før, under og etter gudstjenesten er viktig. Språklig variasjon i liturgi og salmer, universell utforming og annen tilrettelegging er nødvendig for å speile samfunnet. Kirkens kulturelle aktiviteter skal formidle håp, mening og opplevelse av tilhørighet. Menighetens fellesskap for barn og unge skal gi grunnlag for livsmestring og ha plass til de unges liv og erfaringer. Ulike steder for å møtes på tvers av generasjonene kan gi mye fellesskap. Nye møteplasser kan bidra til at fordommer og stereotyper bygges ned.

Forsoningsarbeid er en viktig oppgave for kirken og menighetene. Det handler om å gjenopprette brutte relasjoner. Det kan dreie seg om forhold i enkeltmenneskers

liv, forhold mellom grupper i et lokalmiljø og forhold mellom etniske grupper eller land.

Norge er bygd på territoriet til to folk - samer og nordmenn, jfr. Grunnloven § 108. Fornorskingen av samene har skapt dype sår som ikke ennå er helet. Kirkens rolle i denne historien utfordrer til et forsoningsarbeid som synliggjør og ivaretar det samiske mangfoldet. Samenes rett til eget språk, historie, kulturelle uttrykk, næringsvirksomhet og medbestemmelse må også være sentralt i kirkens diakonale arbeid. Ved å ta på alvor samenes virkelighetsforståelse og liv, skapes det rom for å styrke samisk identitet.

Spørsmål til refleksjon:

- Hvem mangler fellesskap, hvem faller utenfor i vårt lokalmiljø?
- Er eksisterende fellesskap åpne og inkluderende?
- Er gudstjenesten og andre fellesskap tilrettelagt for mennesker med funksjonsnedsettelse eller med annen kulturell eller språklig bakgrunn?
- Hva er til hinder for fellesskap og hvordan kan vi gjøre noe med disse hindringene?
- Hvordan møter vi fremmedfrykt og polarisering?

VERN OM SKAPERVERKET

Klimakrisen er akutt. Konsekvensene blir tydeligere over hele jorden og skaper frykt og usikkerhet hos mange. Samtidig svekkes det biologiske mangfoldet svært raskt. Både klimaendringer og tap av biologisk mangfold er i stor grad menneskeskapt. Nødvendig omstilling til mer bærekraftig produksjon og forbruk går for sakte til å imøtekomme disse utfordringene. Mennesker som lever nær naturen merker klimaendringene først og sterkest. Folk som lever i fattigdom og utsatte områder rammes hardest. Samtidig berører klimaendringene alle.

Med utgangspunkt i lokale og globale utfordringer finnes det mange muligheter for å øke livskvaliteten samtidig som man minsker klimafotavtrykket. Bærekraftmålene kan være en felles plattform i samarbeid med andre. Å være «Grønn menighet» er ett av mange tiltak. Dette kan gi inspirasjon og ideer til mange av kirkens arbeidsfelt. Som grønn menighet er man en del av kirkens program for miljøledelse sammen med grønne fellestråd og andre miljøsertifiserte enheter. I tillegg til det holdningsbyggende arbeidet legger denne ordningen til rette for et målrettet arbeid for å redusere kirkens eget klimafotavtrykk.

Gudstjenesteliv, salmer og forkynnelse kan bidra til at mennesker ser seg selv i sammenheng med skaperverket. Trosopplæringen kan utfordre barn, unge og deres familier til forandring når det gjelder forbruk, miljø og rettferd. Dette kan gjerne skje i samarbeid med barne- og ungdomsorganisasjoner. Ved å tilby handlingsalternativer kan kirken ta barn og unges engasjement og frykt for egen fremtid på alvor.

Naturen er for mange et godt sted for undring, hvile og glede over skaperverket. Pilegrimstradisjonen kan gi oss tilbake verdier som oppbrudd, enkel livsførsel, langsomhet, stillhet og vilje til å dele.

Spørsmål til refleksjon:

- Hvordan kan vi arbeide med en bibelsk og kontekstuell forståelse av Guds skaperverk og mennesket som del av det?
- Hvordan kan vi bidra til at enkeltmennesker og lokalsamfunn handler bærekraftig?
- Hvordan kan vi løfte frem alternativer til forbrukersamfunnets idealer og livsstil?

KAMP FOR RETTFERDIGHET

Jesus valgte å stå på de fattiges og utstøttes side og kritisere rike og mektige. På samme måte kan ikke kirken stille seg likegyldig til mennesker som kjemper for å overleve. Kirken er kalt til å utfordre urettferdighet og maktmisbruk. Kirken må stå på rettferdighetens og solidaritetens side sammen med dem som rammes av fattigdom og urett. Diakoni handler ikke bare om å hjelpe. Det handler også om kampen for et samfunn der alle behandler hverandre som reelt likeverdige. Diakoni handler om å myndiggjøre og utruste mennesker til å stå opp for egne og andres rettigheter og til å delta i å bygge inkluderende og demokratiske samfunn.

Globale utfordringer er blitt lokale. Utfordringer knyttet til klimaendringer, fattigdom, krig, undertrykkelse,

menneskehandel og flukt berører også lokalmiljøet. Den økonomiske ulikheten øker i Norge som ellers i verden, og rammer enkeltmennesker hardt. Ulikhet kan også bidra til polarisering, svekke tilliten mellom mennesker og utfordre samfunnskontrakten. Gjennom kirkelige handlinger kommer menigheten i kontakt med mennesker som opplever urett eller utenforskap, og utfordres av økende forskjeller mellom grupper i lokalsamfunnet.

Kirken kan, både i egen virksomhet og i samarbeids-tiltak lokalt, bestrebe seg på å skape arenaer som er tilgjengelig for alle, uavhengig av økonomi. Tiltak for å bistå utsatte familier eller tiltak rettet mot flyktninger kan være med på å motvirke utenforskap og skiller mellom mennesker, og gir samtidig kirken verdifull

kompetanse og troverdighet til å være en stemme mot urett i det offentlige rom.

De fleste menigheter gir konfirmanter og andre muligheten til å vise global solidaritet gjennom den årlige fasteaksjonen til Kirkens Nødhjelp. Gjennom misjonsavtaler eller annet vennskapssamarbeid knyttes menighetsmedlemmer sammen med mennesker i den globale kirke. Menigheter, fellesråd eller prostier kan også gå sammen om å utforske hvordan menighetene kan bidra til global rettferdighet, for eksempel gjennom bli «slavefrie fellesskap» i innkjøp og i sin bruk av tjenester som oppussing, catering og renhold.

Menigheten kan gjerne samarbeide med næringslivet om bærekraftsmålene. Det kan handle om alt fra å redusere plastavfall til å utforske om bedrifter oppfyller menneskerettighetene i egen virksomhet og i leverandørkjeden. Der kirken gir mennesker mulighet til å bli møtt og lyttet til, hjelp til å tolke livet og samfunnet, og handlingsalternativ mot urettferdighet og kriser, er den også med på å gi håp. Kirkens oppgave er å skape fellesskap som både ivaretar og utfordrer, og å formidle håp om en bedre fremtid i både ord og handling.

Spørsmål til refleksjon:

- Hvordan kan vi bidra til å sette rettferdighet på samfunnets dagsorden?
- På hvilken måte kan menighetens kompetanse og erfaring brukes for å utfordre beslutningstakere?
- Hvordan kan kirken bli en effektiv stemme for rettferdighet i det offentlige rom?
- Hvilke konkrete grep kan menigheten ta for å bekjempe moderne slaveri eller menneskerettighetsbrudd?
- Hvordan kan menigheten være en relevant samarbeidspartner for kommunen i å hindre at den økonomiske ulikheten øker?
- Hva kan vi gjøre sammen for å bekjempe fattigdom og menneskerettighetsbrudd andre steder i verden?

KAPITTEL 5

FRIVILLIGHET, ANSVAR OG LEDELSE

I menigheten er den samlede erfaringen stor. Det er viktig for kirken at mennesker som oppsøker den ikke bare blir mottagere av tjenester, men kan bli involvert og delaktige i fellesskapet. En del av kirkens oppdrag er nettopp å gi rom for det, om de er medlemmer eller ei.

En bevisst tenkning omkring arbeidet med frivillighet, samt hensiktsmessige rammer og god frivillighetsledelse, er avgjørende for å ivareta frivillige, utløse engasjement og skape stabilitet og kvalitet i arbeidet. →

LOKALT PLANARBEID I MENIGHET

Menighetens planer er verktøy for hele menigheten og må være tilgjengelig for alle. Menighetsrådet har ansvar for planarbeidet, men kan delegere arbeidet til et utvalg eller en arbeidsgruppe. De tilsatte har også en rolle i dette arbeidet. Lokale planer vedtas av menighetsrådet og oversendes kirkelig fellesråd. De bør også sendes til aktuelle samarbeidspartnere. Forutsetninger for gjennomføring av en plan, er at den følges opp med et budsjett og en strategi.

I alt planarbeid i menigheten er det et mål å tenke tverrfaglig. Trosopplæring, gudstjenester, kirkemusikk og kultur styrkes ved å knytte det til det diakonale. På samme måte kan diakonale tiltak styrkes gjennom tverrfaglig tenkning.

Menighetsrådet har ansvar for at diakonien innarbeides og utvikles i soknet. (Kirkeloven § 9). I menigheter med eget diakoniutvalg, har dette en viktig rolle. Utvalget oppnevnes av menighetsrådet. Menighetsrådet vedtar planer, og kan vedta satsingsområder og fastsette menighetens diakonale profil. Menighetsrådet har et særlig ansvar for frivillighet og samspill med lokale lag og foreninger.

Diakonen leder menighetens diakonitjeneste og har medansvar for å rekruttere, utruste og veilede frivillige medarbeidere. Diakonen er forpliktet på de planer og prioriteringer menighetsrådet fastsetter i samråd med kirkelig fellesråd, innenfor de planer og programmer som er fastsatt for diakonitjenesten i Den norske kirke.

Fellesrådet har som regel arbeidsgiveransvar, og har et overordnet ansvar for å avgjøre økonomiske rammer, organisering og lederstruktur for de som arbeider innen diakoni. Fellesrådet skal bidra til å samordne menighetsrådets virksomhetsansvar og arbeidsgivers ansvar for de tilsatte. Gjennom sitt ansvar for overordnede mål og planer skal fellesrådet innarbeide og prioritere diakonal virksomhet i budsjettarbeidet, og fremme diakonale satsinger overfor kommunene. (Kirkeloven § 14).

Kirkevergen og daglig leder ivaretar arbeidsgiveransvaret i det daglige, og skal bl.a. bidra til prioritering, rammebetingelser og utviklingsmuligheter for de som arbeider innen diakoni.

Soknepresten har som medlem av menighetsrådet ansvar for at det diakonien innarbeides og utvikles i soknet. Soknepresten har et særlig ansvar for integrering av diakonien i oppgavene formulert i tjenesteordning for menighetsprester § 2.

Prosten ser til at prestatjenesten integrerer diakonien i oppgavene formulert i tjenesteordning for menighetsprester § 2. Prosten skal også innsette diakon og medvirke ved vigsling av diakon.

Bispedømmerådet har ansvar for at diakonien innarbeides i menighetene i samsvar med de nasjonale strategiene. Bispedømmerådet fordeler midler til stillinger i diakoni.

Biskopen fører tilsyn med tilsatte og de kirkelige råd i bispedømmet, og skal bl.a. rettlede og oppmuntre til diakonal innsats i tråd med nasjonale strategiene.

Kirkerådet og *Kirkemøtet* forbereder og beslutter strategier for det diakonale arbeidet på nasjonalt nivå.

Samisk kirkeråd har ansvar for å fremme, verne og samordne samisk kirkeliv i Den norske kirke og ivareta urfolksspørsmål på vegne av Den norske kirke.

God organisering av frivillighet handler på den ene siden om å tilrettelegge for at ressurser og engasjement tas i bruk hos alle som vil bidra, å øke fokus og kompetanse på frivillighet og frivillighetsledelse i råd, utvalg og staber. På den andre siden handler organisering om å sikre rammer og rutiner som bidrar til trygghet og god etisk praksis samt sørge for å kommunisere om kirken slik at det skaper motivasjon til å bidra.

God frivillighetsledelse tilrettelegger for at mangfoldet, ressurser og egenskaper kan komme til sin rett, og at samspillet mellom de frivillige og mellom frivillige og ansatte blir godt. Organisering av frivillige medarbeidere vil normalt være et ansvar for menighetsrådet. Arbeidsgiver kan legge til rette for at de ansatte fokuserer på rekruttering og oppfølging av frivillige og utvise forståelse for at det tar tid.

På samme måte som motivene for å engasjere seg som frivillig kan variere, kan evner, egenskaper og ønsker om medvirkning, være ulike. Noen frivillige har spesialisert kompetanse eller lederegenskaper, andre ønsker primært å gjøre avgrensede praktiske oppgaver. Andre igjen er opptatt av å være med der beslutninger tas.

En vanlig tilnærming til frivillighet er å ta utgangspunkt i oppgaver som skal løses. En annen tilnærming er å ta utgangspunkt i enkeltmennesket med sin motivasjon, sine evner og ressurser, og legge til rette for at dette engasjementet kan utfoldes. Det betyr at den enkelte kan få bruke seg selv, sine ideer og sine personlige ressurser.

En slik tilnærming kan være med på å skape sterkere tilhørighet og gi opphav til nye diakonale initiativ. I praksis betyr det at aktivitetsmangfoldet i en menighet springer ut fra de mennesker og ressurser som finnes i felleskapet i stedet for et sett av oppgaver som skal løses.

Sist oppdatert 2. september 2020

REVIDERT UTGAVE 2020

Foto på s. 10 av Phoenix Design Aid, alle øvrige av Bo Mathisen.

DEN NORSKE KIRKE